

Utlåtande 2015:158 RII (Dnr 106-460/2015)

Förslag att 2016 firas som ett frihetsår för yttrande- och tryckfrihet

Motion (2015:11) av Hanna Gerdes m.fl. (alla FP)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motion (2015:11) av Hanna Gerdes, Rasmus Jonlund och Anne-Lie Elfván (alla FP) om ”Förslag att 2016 firas som ett frihetsår för yttrande- och tryckfrihet!” anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Roger Mogert anför följande.

Ärendet

Hanna Gerdes, Rasmus Jonlund och Anne-Lie Elfván (alla FP) föreslår i en motion att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. staden under 2016 uppmärksammar att det är 250 år sedan Tryckfrihetsförordningen infördes via ett särskilt minnesår.
2. staden tar ett samlat grepp för att demokratiska grundvärden som yttrandefrihet, tryckfrihet och offentlighetsprincipen särskilt ska uppmärksammas.
3. Stockholms stadsarkiv får ett tydligt mandat att ytterligare förstärka det pågående arbetet med att utveckla offentlighetsprincipen och arkivets digitalisering, Chydeniusinitiativet.
4. Stockholms stadsarkiv tillsammans med Stadsmuseet får i uppdrag att belysa yttrandefrihetens och tryckfrihetens påverkan på stockholmarnas liv genom historien.

5. en särskild satsning initieras inom Kulturnämnden och andra berörda nämnder där bland andra Kulturskolans elever får möjlighet att söka pengar för att skapa, belysa och tolka rättigheter som yttrandefrihet, tryckfrihet och offentlighetsprincip.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, utbildningsnämnden, Författarförbundet, Reportrar utan gränser och Svenska PEN. Författarförbundet, Reportrar utan gränser och Svenska PEN har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret bedömer att yttrande- och tryckfriheten utgör integrerade delar av de grundläggande fri- och rättigheter som Stockholms stad ska värna om. Tryckfrihetsförordningens 250-årsjubileum är av allmänt intresse och kommer att uppmärksammas av Stockholms stad på olika sätt. Kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling kommer att lyfta frågan under de utbildningstillfällen och övriga aktiviteter som planeras för stadens medarbetare. Kulturförvaltningen och utbildningsförvaltningen kommer under 2016 att genomföra en serie aktiviteter i samverkan med bl.a. skolor och Stockholms universitet för att diskutera tryckfrihetsförordningens och offentlighetsprincipens betydelse för stockholmarna och stadens historiska utveckling. Övriga insatser kring firandet av de grundlagsstadgade rättigheterna i anknytning till jubileumsåret bedöms vara en statlig fråga som ansvaras för och koordineras på nationell nivå. Under hösten anordnar Kungliga biblioteket och Statens kulturråd ett nationellt möte för idé- och samverkansutbyte inför Tryckfrihetsförordningens 250-årsjubileum. Information om mötet har skickats till kultur- och utbildningsförvaltningarna.

Utbildningsnämnden delar motionärernas uppfattning att Tryckfrihetsförordningen och offentlighetsprincipen är viktiga grundbultar i en demokrati och ställer sig bakom förslaget. Ett sätt att värna demokratiska rättigheter är att väva in dem i utbildningssystemet. Det ligger följaktligen i skolans uppdrag att förvalta och undervisa om rättigheter såsom yttrandefrihet, tryckfrihet och offentlighetsprincipen.

Kulturnämnden är positiv till förslaget men ser det inte som möjligt att Stockholms stad ska ta på sig ett storskaligt firande av en historisk händelse av nationell dignitet. I stället bör varje avdelning ta upp frågor som rör tryckfrihets- och yttrandefrihet inom ramen för sina uppdrag och verksamhetsmedel. Stadsarkivet kommer i seminarier, och föreläsningar, i arbetet med Stockholmskällan och stadens skolor och i samarbete med

Stockholms universitet och Riksarkivet att på olika sätt belysa Tryckfrihetsförordningens och offentlighetsprincipens betydelse för stockholmarna och stadens historiska utveckling. Stadsbiblioteket kommer 2016 att utveckla programverksamheten inom ramen för projektet "Litteratur X" genom författarsamtal, debatter, föreläsningar, bokcirklar, utställningar m.m. Kulturskolan vill ge möjlighet för eleverna att skapa, belysa och tolka rättigheter som yttrandefrihet, tryckfrihet och offentlighetsprincip.

Mina synpunkter

Yttrande- och tryckfriheten utgör integrerade delar av de grundläggande fri- och rättigheter som Stockholm stad ska värna om inom ramen för sina ordinarie uppdrag och verksamhetsmedel. Genom kulturnämndens och utbildningsnämndens remissvar tydliggörs exempel på hur detta kommer att ske. Bland annat kommer stadsarkivet och stadsbiblioteken arrangera seminarier, föreläsningar, bokcirklar och debatter. Även stadens kulturskola och skolor belyser yttrande- och tryckfrihet, bland annat i samarbete med Stockholms universitet och Riksarkivet. Utöver det som redan planeras anser vi inte att Stockholms stad ska ta på sig ett storskaligt firande av en historisk händelse av nationell dignitet.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion (2015:11) om förslag att år 2016 ska firas som ett friår för yttrande- och tryckfrihet

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2015:11) av Hanna Gerdes, Rasmus Jonlund och Anne-Lie Elfven (alla FP) om "Förslag att 2016 firas som ett frihetsår för yttrande- och tryckfrihet!" anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Stockholm den 2 december 2015

På kommunstyrelsens vägnar:
K A R I N W A N N G Å R D

Roger Mogert

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Motion (2015:11) av Hanna Gerdes m.fl. (L) om att 2016 ska firas som ett frihetsår för yttrande- och tryckfrihet bifalls.
2. Därutöver anføres följande.

Till den svenska statsbildningens stoltaste kännetecken hör att så tidigt ha lagt grunden för vad vi idag kallar en kodifierad yttrande- och tryckfrihet. De medborgerliga rättigheterna kom därmed tidigt att formuleras och har sedermera utvecklats och stärkts i takt med demokratiseringen av samhället. De är dock ständigt utsatta för nya utmaningar.

250-årsfirandet inträffar i en tid då yttrande- och tryckfriheterna på många håll i vår närhet och i vår omvärld är hårt ansatta. Stockholm har givetvis inte ett ansvar att genomföra ett firande som ankommer på staten – men kan med fördel tillsammans med nationella aktörer kraftsamla för en större synlighet kring högtidlighållandet. Vi vill gärna se att staden centralt tar ett tydligare uppdrag att knyta samman de aktiviteter som genomförs i staden under 2016 för att lyfta yttrande- och tryckfrihetsfrågorna, både vad gäller det interna arbetet inom förvaltningen och de aktiviteter som genomförs till exempel under kulturnämndens och utbildningsnämndens paraplyer.

Vi ser likaledes gärna att staden samarbetar med de ickestatliga organisationer som kämpar för att slå vakt om de medborgerliga fri- och rättigheterna; som Svenska PEN, Raoul Wallenberg-institutet, Expo och Sveriges författarförbund.

Under 2016 står Stockholm dessutom värd för Eurovision, en glittrande fest som bevitnas av snart sagt miljarder tevetittare. Vi anser att staden bör ta denna chans att sätta ljuset på de medborgerliga rättigheter som kulturskapare världen över dagligen kämpar för sin rätt att använda. Staden bör skapa en ESC-by på en centralt belägen plats och bjuda in organisationer och andra aktörer med aktiviteter både gällande musik och förbrödring inom Europa.

Remissammanställning

Ärendet

Hanna Gerdes, Rasmus Jonlund och Anne-Lie Elfvén (alla FP) föreslår i en motion att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. staden under 2016 uppmärksammar att det är 250 år sedan Tryckfrihetsförordningen infördes via ett särskilt minnesår.
2. staden tar ett samlat grepp för att demokratiska grundvärden som yttrandefrihet, tryckfrihet och offentlighetsprincipen särskilt ska uppmärksammas.
3. Stockholms stadsarkiv får ett tydligt mandat att ytterligare förstärka det pågående arbetet med att utveckla offentlighetsprincipen och arkivets digitalisering, Chydeniusinitiativet.
4. Stockholms stadsarkiv tillsammans med Stadsmuseet får i uppdrag att belysa yttrandefrihetens och tryckfrihetens på-verkan på stockholmarnas liv genom historien.
5. en särskild satsning initieras inom Kulturnämnden och andra berörda nämnde där bland andra Kulturskolans elever får möjlighet att söka pengar för att skapa, belysa och tolka rättigheter som yttrandefrihet, tryckfrihet och offentlighetsprincip.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, utbildningsnämnden, Författarförbundet, Reportrar utan gränser och Svenska PEN. Författarförbundet, Reportrar utan gränser och Svenska PEN har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 4 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret bedömer att yttrande- och tryckfriheten utgör integrerade delar av de grundläggande fri- och rättigheter som Stockholm stad ska värna om. Det nyinrättade kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling har i uppdrag att bevaka och öka kunskap om rättigheter såsom yttrandefrihet, tryckfrihet och

offentlighetsprincipen hos medarbetare och invånare.

Tryckfrihetsförordningens 250-årsjubileum är av allmänt intresse och kommer att uppmärksammas av Stockholms stad på olika sätt. Kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling kommer att lyfta frågan under de utbildningstillfällen och övriga aktiviteter som planeras för stadens medarbetare. Kulturförvaltningen och Utbildningsförvaltningen kommer under 2016 att genomföra en serie aktiviteter i samverkan med bl.a. skolor och Stockholms universitet för att diskutera Tryckfrihetsförordningens och offentlighetsprincipens betydelse för stockholmarna och stadens historiska utveckling.

Övriga insatser kring firandet av de grundlagsstadgade rättigheterna i anknytning till jubileumsåret bedöms vara en statlig fråga som ansvaras för och koordineras på nationell nivå. Under hösten anordnar Kungliga biblioteket och Statens kulturråd ett nationellt möte för idé- och samverkansutbyte inför Tryckfrihetsförordningens 250-årsjubileum. Information om mötet har skickats till kultur- och utbildningsförvaltningarna.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 augusti 2015 att godkänna kulturförvaltningens och Stockholms stadsarkivs gemensamma yttrande.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Rasmus Jonlund m.fl. (FP) med ersättarinstämmande från Pelle Thörnberg (C), *bilaga 1*.

Kulturförvaltningen och Stadsarkivets gemensamma tjänsteutlåtande daterat den 17 augusti 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Den första tryckfrihetsförordningen antogs år 1766 med regler om offentliga handlingar och med förbud mot censur. Under frihetstiden bidrog bland annat den österbottniske prästen Anders Chydenius till att riksdagen år 1766 antog en tryckfrihetsförordning som stoppade censur och införde offentlighetsprincipen i svenska myndigheter. Den avskaffades av Gustav III, men efter att denne mördats 1792 infördes en ny tryckfrihetsförordning som moderniserats i flera steg först genom 1809 års regeringsform.

Tryckfrihetsförordningen är en av den svenska demokratins grundvalar och som sådan värd att både minnas och dagligen slå vakt om. Förvaltningarna ser det dock inte som planeringsmässigt möjligt och inte heller ansvarsmässigt rimligt att Stockholms stad ska ta på sig ett storskaligt firande av en historisk händelse av nationell dignitet. Det är samtidigt angeläget att nämndens verksamheter inom ramen för sina uppdrag och verksamhetsmedel tar upp frågor som rör tryckfrihets- och yttrandefrihet. Förvaltningarna redovisar nedan de planer och idéer som för närvarande finns och som

kan bli ännu fler när budgetläget för 2016 blir tydligare.

Stockholms stadsarkiv

Stadsarkivet ser positivt på ett uppmärksammande av 250-års jubileet av Tryckfrihetsförordningens tillkomst och planerar göra det på flera sätt under 2016.

I särskilda seminarier, föreläsningar inom ramarna för programverksamheten, i arbetet med Stockholmskällan och stadens skolor och i samarbete med Stockholms universitet ska Tryckfrihetsförordningens och offentlighetsprincipens betydelse för stockholmarna och stadens historiska utveckling belysas och diskuteras. Där ska också utmaningar och möjligheter den digitala utvecklingen ger för att i framtiden upprätthålla och utveckla offentlighet och insyn lyftas. I det sammanhanget är det möjligt att t.ex. i samverkan med Stadsbiblioteket skapa förutsättning för en spridning till en större publik. Samarbete kommer också att ske med Riksarkivet och andra arkivinstitutioner i Stockholm.

Kulturförvaltningen

Kulturförvaltningen ställer sig positiv till att förvaltningens verksamheter på olika sätt manifesterar frihetsåret 2016. I nedanstående avsnitt presenteras några av de idéer och planer som föreligger i dag.

Stockholms stadsbibliotek

Biblioteken är yttrandefrihetens rum och ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Yttrande- och tryckfriheten är fundamentet som gör detta möjligt.

Biblioteken står ofta i fokus i yttrandefrihetsdebatten. Litteratur X är ett fördjupningsarbete inom Stadsbiblioteket som bland annat lyfter fram frågor kring rasism och rasistiska stereotyper. Arbetet med Litteratur X har gjort att bibliotekens urval och mediebestånd återigen varit uppe till diskussion. Debatterna om "Lilla Hjärtat" och "Tintin i Kongo" härom året visar att åsikterna går isär kring hur man ska förhålla sig till de här komplicerade frågorna.

För att anknyta till 250-årsjubileet av Sveriges första tryckfrihetsförordning kommer SSB under 2016 att utveckla programverksamheten kring Litteratur X med författarsamtal, debatter, föreläsningar, bokcirklar, utställningar m.m. Samtliga 40 bibliotek i staden kommer att arbeta med projektet utifrån tre nivåer – bas, mellan och hög. Bas är för de minsta biblioteken och innebär affischering och enklare skyltning; på mellannivån anordnas program såsom bokcirklar eller högläsning; hög är för de bibliotek som har personella och tekniska resurser att anordna större program.

Stockholms stadsmuseum

Stockholms stadsmuseum kommer att vara stängt fram till 2017 och planerar inga utställningar eller programverksamhet 2016.

Kulturskolan

Kulturskolan har ännu inte utarbetat några särskilda planer inför Frihetsåret men ställer sig positiv till att uppmärksamma märkesåret och ge möjlighet för eleverna att skapa, belysa och tolka rättigheter som yttrandefrihet, tryckfrihet och offentlighetsprincip. Medarbetare bör i det sammanhanget få en introduktion till temat och kunskap om lagar när det gäller yttrandefrihet, tryckfrihet och upphovsrätt.

Konkret kan Kulturskolan erbjuda elever att delta i ämnesövergripande projekt som fördjupning. Tryckfrihetstemat kan också vara en utgångspunkt för en större föreställning som genomförs gemensamt i hela Kulturskolan eller någon av enheterna.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 augusti 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 juni 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen delar motionärernas uppfattning att Tryckfrihetsförordningen och offentlighetsprincipen är viktiga grundbultar i en demokrati och ställer sig bakom förslaget.

Ett sätt att värna demokratiska rättigheter är att väva in dem i utbildningssystemet. Det ligger följaktligen i skolans uppdrag att förvalta och undervisa om rättigheter såsom yttrandefrihet, tryckfrihet och offentlighetsprincipen. Såväl grundskolans, grundsärskolans, gymnasieskolans och gymnasiesärskolans läro- och kursplaner innehåller moment som behandlar källkritik, yttrandefrihet, tryckfrihet och andra mänskliga rättigheter.

Utbildningsförvaltningen omfattas inte av någon särskild insats i motionens förslag, men arbetar ändå med frågan på olika sätt. Under våren 2015 har förvaltningen initierat en fortbildningssatsning för samtliga grundskolors skollädaingar i syfte att öka kunskapen om författningarnas krav på skolan som myndighet. Motsvarande utbildning kan bli aktuell för gymnasieskolornas skollädaingar. I utbildningen behandlas bland annat Kommunal- och Förvaltningslagen, Offentlighets- och sekretesslagen, Personuppgiftslagen samt övriga författningar som styr skolan. Insatsen löper vidare under 2016.

Inför skolstart kommer ett särskilt temanummer av nyhetsbrevet Fredag som riktar sig till chefer i utbildningsnämndens verksamheter, samt nyhetsbrevet Tisdag som riktar sig till intendenterna och annan administrativ personal. Dessa temanummer innehåller bland annat information om utlämnande av allmänna handlingar och rutiner för hantering av personuppgifter.

Reservationer m.m.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av vice ordförande Rasmus Jonlund m.fl. (FP) med ersättarinstämmande från Pelle Thörnberg (C) enligt följande.

Vice ordförande Rasmus Jonlund m.fl. (FP) med ersättarinstämmande från Pelle Thörnberg (C) reserverar sig mot beslutet till förmån för sitt förslag till beslut enligt följande.

- att rekommendera kommunstyrelsen att uppmana kommunfullmäktige att bifalla motionen
- att som svar på remissen anföra följande

Till den svenska statsbildningens stoltaste kännetecken hör att så tidigt ha lagt grunden för vad vi idag kallar en kodifierad yttrande- och tryckfrihet. De medborgerliga rättigheterna kom därmed tidigt att formeras och har sedermera utvecklats och stärkts i takt med demokratiseringen av samhället. De är dock ständigt utsatta för nya utmaningar. 250-årsfirandet inträffar i en tid då yttrande- och tryckfriheterna på många håll i vår närhet och i vår omvärld är hårt ansatta. Stockholm har givetvis inte ett ansvar att genomföra ett firande som ankommer på staten – men kan med fördel tillsammans med nationella aktörer kraftsamla för en större synlighet kring högtidlighållandet. Vi vill gärna se att staden centralt tar ett tydligare uppdrag att knyta samman de aktiviteter som genomförs i staden under 2016 för att lyfta yttrande och tryckfrihetsfrågorna, både vad gäller det interna arbetet inom förvaltningen och de aktiviteter som genomförs till exempel under kulturnämndens och utbildningsnämndens paraplyer.

Vi ser likaledes gärna att staden samarbetar med de ickestatliga organisationer som kämpar för att slå vakt om de medborgerliga fri och rättigheterna; som Svenska PEN, Raoul Wallenberg-institutet, Expo och Sveriges författarförbund.

Under 2016 står Stockholm dessutom värd för Eurovision, en glittrande fest som bevittnas av snart sagt miljarder tevetittare. Vi anser att staden bör ta denna chans att sätta ljuset på de medborgerliga rättigheter som kulturskapare världen över dagligen kämpar för sin rätt att använda. Staden bör skapa en ESC-by på en centralt belägen plats och bjuda in organisationer och andra aktörer med aktiviteter både gällande musik och förbrödring inom Europa.